Työehdot-osasto/Toiviainen 17.2.2022

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Kirjallinen kuulemispyyntönne 10.2.2022

E 8/2022 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission ehdotus suositukseksi "Oikeudenmukainen siirtymä kohti ilmastoneutraliteettia"

Tausta

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK pitää komission suositusta oikeudenmukaisen siirtymän toimista kannatettavana ja tärkeänä. SAK tukee esityksessä omaksuttua tulkintaa oikeudenmukaisen siirtymän määritelmästä, joka sekä komission esityksessä että Suomen kantaluonnoksessa on tulkittu kansainvälisesti vakiintuneen, nimenomaisesti työntekijälähtöisen määritelmän mukaisesti. Tätä tulkintaa tukevat mm. Pariisin ilmastosopimus sekä Kansainvälinen työjärjestö ILO. Oikeudenmukaisen siirtymän periaatteen työntekijälähtöinen tulkinta on hyvä pohja sekä komission esitykselle että Suomen kantaluonnokselle.

Ehdotuksen suurin heikkous liittyy siihen, että kyseessä on vain suositus. Suosituksen vaikuttavuuden osalta keskeistä on, ryhdytäänkö oikeudenmukaisen siirtymän toimenpidekokonaisuuksia systemaattisesti toteuttamaan ja arvioimaan EU-tasolla ja jäsenvaltioissa. Oikeudenmukaisen siirtymän edistämisen ja suosituksen vaikuttavuuden takaaminen edellyttäisi periaatteiden sisällyttämistä velvoittavaksi osaksi kaikkea ilmastopoliittista työskentelyä (päästövähennyssuunnitelmat, hiilineutraaliustiekartat jne.). Työkaluja suosituksen vaikuttavuuden parantamiseen ovat esimerkiksi EU-tasolla seurantavelvoitteen kirjaaminen osaksi FF55-paketin direktiivejä tai kansallisella tasolla velvoitteen kirjaaminen ilmastolakiin.

Esimerkiksi Skotlannissa oikeudenmukainen siirtymä on kirjattu kansalliseen ilmastolakiin[1], ja laki velvoittaa osana ilmastosuunnitelmia kuvaamaan, miten suunnitelmissa on huomioitu oikeudenmukaisen siirtymän periaatteet, sekä arvioimaan osana toimialakohtaisten päästövähennyssuunnitelmien valmistelua niissä ehdotettujen ilmastotoimien työllisyysvaikutuksia. Skotlannin lainsäädännön mukaan päästövähennyssuunnitelmissa tulee esittää toimialakohtaisia ja alueellisia toimia työvoiman, työnantajien ja yhteisöjen vihreän siirtymän tukemiseksi.

[1] Ks. https://www.sak.fi/serve/tyontekijoille-reilu-ilmastopolitiikka-oikeudenmukaisen-siirtyman-toimeenpano-eri-euroopan-maissa-ja-kanadassa

Työehdot-osasto/Toiviainen 17.2.2022

Suomen kanta

SAK pitää Suomen myönteistä kantaa työntekijöiden oikeudenmukaisen siirtymän edistämiseen hyvänä, mutta katsoo, että Suomella olisi edellytykset aktiivisempaankin toimijuuteen toimenpidesuositusten toimeenpanijana ja puolestapuhujana niin kansallisella kuin EU-tasollakin.

SAK:n näkemyksen mukaan työpaikoilla tapahtuva vuoropuhelu ilmastopolitiikan vaikutuksista työntekijöihin on tärkeässä roolissa oikeudenmukaisessa siirtymässä. Jotta muutoksiin varautuminen työpaikoilla tapahtuu työntekijänäkökulmasta oikeudenmukaisella tavalla, tulee työntekijöillä olla riittävästi tietoa muutosten luonteesta sekä mahdollisuus osallistua keskusteluun esimerkiksi osaamisen päivittämisestä. Oikeudenmukaisen siirtymän edistäminen edellyttää siis systemaattisia toimia ja hyvin organisoitua tiedonkulkua myös työpaikkatasolla. SAK korostaa jatkuvan vuoropuhelun merkitystä työpaikoilla oikeudenmukaisen siirtymän toimia suunniteltaessa.

SAK tukee Suomen kriittistä suhtautumista *sosiaaliseen ilmastorahastoon* oikeudenmukaisen siirtymän rahoitusinstrumenttina. Suomen kannassa esitetyn kritiikin lisäksi on todettava, ettei sosiaalinen ilmastorahasto tällaisenaan kohdistu optimaalisella tavalla nimenomaisesti työntekijöiden oikeudenmukaisen siirtymän edistämiseen. Yleisenä huomiona todettakoon, että luonnostekstissä puhutaan toistuvasti *ilmastotoimien sosiaalirahastosta*, jonka SAK tulkitsee tarkoittavan FF55-paketin päästökauppalaajennuksen yhteydessä esitettyä *sosiaalista ilmastorahastoa (Social Climate Fund).* Kuten sanottu, oikea termi kyseiselle rahastolle on sosiaalinen ilmastorahasto. Tällaisenaan luonnostekstissä käytetty termi sekoittuu helposti *Euroopan sosiaalirahastoon (ESR)*, ja sekaannusten välttämiseksi SAK suosittelee termin käännöksen täsmentämistä ja korjaamista luonnostekstiin.

Suomen kantaluonnoksessa todetaan: *”Suomi katsoo, että jo olemassa olevien rahoitusinstrumenttien käyttöä koskien oikeudenmukaista siirtymää kohti ilmastoneutraaliutta tulisi selkeyttää ja kohdentaa tarkemmin”.* Työntekijöiden oikeudenmukaista siirtymää tuetaan mm. EU:n *oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (Just Transition Fund JTF)* kautta. SAK:n näkemyksen mukaan tarve rahoitusinstrumenttien käytön selkeyttämiselle ja tarkemmalle kohdentamiselle pätee myös kansallisen ja alueellisen tason ohjeistuksiin. Kansallista tulkintaa ja ohjeistusta JTF:n varojen kohdentamisesta tulisi tarkastella ja tarvittaessa päivittää, jotta tukea voidaan kohdistaa riittävän laaja-alaisesti vihreän siirtymän vaikutuspiirissä oleville toimialoille ja ammattiryhmille. Tällä hetkellä Suomen JTF-ohjeistus on tulkittavissa varsin turvealakeskeisenä, vaikka myös esimerkiksi energiaintensiivisen teollisuuden työntekijöiden työllisyys- ja osaamistarvenäkymät ovat murroksessa.

Työehdot-osasto/Toiviainen 17.2.2022

SAK tukee Suomen näkemystä siitä, että tutkimusta uusista, syntyvistä ja menetettävistä työpaikoista sekä ammatti-, ala- ja osaamissisällöistä tulee vahvistaa systemaattisesti. SAK:n näkemyksen mukaan yksi tehokas tapa edistää hiilineutraaliustoimien työllisyys- ja osaamistarvevaikutusten arviointia on tehdä näistä vaikutusarvioista velvoittava osa kaikkien ilmastopoliittisten suunnitelmien ja -toimenpideohjelmien valmistelua.

SAK pitää erittäin hyvänä, että Suomi korostaa kannassaan työmarkkinaosapuolten osallistumista ilmastopoliittiseen päätöksentekoon. Aktiivinen yhteistyö ja osallistuminen ilmastopoliittiseen työskentelyyn on ollut pitkään SAK:n asialistalla, ja pidämme päätöksentekoprosessin legitimiteetin kannalta välttämättömänä työmarkkinatoimijoiden systemaattista osallistamista sekä ilmastopolitiikan valmisteluun että seurantaan. Tämän lisäksi SAK peräänkuuluttaa työmarkkinaosapuolten osallistumista myös ilmastopolitiikan työllisyys- ja osaamistarvevaikutusten arviointiin, sekä oikeudenmukaisen siirtymän toimenpidesuositusten soveltamiseen ja konkreettisten politiikkatoimien valmisteluun.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot ilmastoasiantuntija Anni Toiviainen
anni.toiviainen@sak.fi
puh. 045 1203 650